

Landförvärv i utvecklingsländer

- En fråga kring ömsesidig vinning, säkerhet eller exploatering?

Abstract

Since 2008, a picture is emerging of a global rush of the world's farmland, referred to as land acquisition. Several factors underpin these land acquisitions such as the financial crisis and the food prices hikes of 2007/8. Another key driver behind the deals is the biofuel boom that has been a major cosmopolitical topic the last few years. Land acquisition refers to when a wealthier nation, firm or private investor buys or leases land in a 'host' nation, usually characterized as a developing country. These contracts lack transparency for the public domain and there is a dearth of information about ongoing negotiations. Land is a scarce resource in developing countries and the debate covering land acquisitions is heavily polarized and that is why it is important to reveal.

By examining land acquisition through a neoliberal, neorealist and a neomarxist perspective, the purpose of this thesis is to illuminate the main emphasis on land acquisition and its effects. Three different ideal types will be constructed where I have joint together the central point of view of every perspective. Further the ideal types will be taken into consideration while doing the analysis.

The analysis shows that there are similarities and disparities between the perspective's attitudes towards land acquisition. Through a neomarxist perspective the main assumption is that the external actors are exploiting the host countries. The neoliberal refers to the rhetoric about a win-win situation, while the neorealist covers the subject by talking about a diverse security dilemma.

Key words: landförvärv, utvecklingsländer, idealtyper, neoliberalism, neorealism, neomarxism

Words: 9853

Förkortningar

BNP: Bruttonationalprodukt

FAO: Food and Agriculture Organization

FDI: Foreign Direct Investment

FOE: Friends of the Earth

HDI: Human Development Index

ICARRD: International Conference on Agrarian Reform and Rural Development

IFAD: The International Fund for Agriculture Development

IFPRI: The International Food Policy Research Institute

IIED: International Institute for Environment and Development

IMF: International Monetary Fund

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

WFP: World Food Program

WTO: World Trade Organization

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemformulering	2
1.2	Metod och teori	2
1.3	Avgränsningar	3
1.4	Material och källkritik	3
1.5	Begrepp och definitioner	4
1.6	Disposition	5
2	Drivkrafterna bakom avtalen	6
2.1	Demografiska förändringar	6
2.2	Den globala ekonomin	6
2.3	Klimatfrågor	7
3	Teoretiskt ramverk	8
3.1	Realism.....	8
3.1.1	Neorealism	8
3.2	Liberalism.....	9
3.2.1	Neoliberalism	10
3.3	Marxism	10
3.3.1	Neomarxism	11
4	Metod	12
4.1	Idéanalys.....	12
4.2	Idealtyper.....	13
4.3	Operationalisering	14
5	Analys av landförvärven	16
5.1	Neorealistic ståndpunkt och verklighetsbild	16
5.2	Neoliberal ståndpunkt och verklighetsbild.....	19
5.3	Neomarxistisk ståndpunkt och verklighetsbild	22
5.4	En jämförande analys	25

6	Slutsats	28
7	Referenser	30

1 Inledning

Sedan 2008 bevittnar världen en ny trend av storskaliga landförvärv i utvecklingsländer. Historien återuppfinner sig själv, då fenomenet har förekommit under århundraden, men har idag antagit en ny form (Kugelman 2009:2f). Orsaken bakom expansionen av landförvärv är två globala kriser som kom att förändra världen efter 2008. Det var till följd av livsmedels- och finanskrisen samt de stigande oljepriserna som länder började söka potentiell jordbruksmark bortom nationsgränserna (Smaller, Mann 2009:4).

Landförvärv hänsyftar till när externa aktörer köper, alternativt hyr mark i världsländer, som ofta karakteriseras av att vara ett utvecklingsland. Aktörerna bakom avtalen är länder, företag och privata investerare. Deras bakomliggande motiv till affärerna skiljer sig åt, men genom landförvärven konvergerar aktörerna (Cotula et al. 2009: 3, GRAIN1 2008:2).

Världsländer som avsätter sin mark till externa aktörer är lokaliserade i Afrika, Latinamerika, Centralasien och Sydostasien, där majoriteten av dessa affärer återfinns i södra Afrika. Världsländernas politiska institutioner spelar en nyckelroll i allokering av landavtal av den orsaken att de formellt äger all eller mestadels av marken i länderna. De låga avgifterna samt de långa uthyrningsperioderna som uppgår mellan 50 till 99 år gör det fördelaktigt att investera (Cotula et al. 2009:3, 104, GRAIN1 2008:2f).

Idag uppmärksammas stora landförvärv i media, men skalan av landavtal är svår att precisera. GRAIN, en spanskbaserad ideell organisation på gräsrotsnivå, har dokumenterat 180 olika avtal som är i skilda stadier i förhandlingarna, medan The International Food Policy Research Institute (IFPRI) har dokumenterat 57 erkända landavtal (Smaller, Mann 2009:2). Även estimeringen angående avtalens kommande eskalering är svårberäknelig. Etiopen har haft en kumulativ ökning av utländska investeringar och en fortsatt ökning väntas. 2009 markerade landet ut 1,6 miljoner hektar mark för investerare som är villiga att utveckla kommersiella jordbruk i landet. Detta kan komma att utvidgas till 2,7 miljoner (Vermeulen, Cotula 2009:1). Landförvärv lider stor brist av transparens vilket begränsar civilsamhällets involvering i förhandlingarna samt implementeringen av avtalen. Även lokalbefolkningens förmåga att bemöta de nya utmaningarna och möjligheterna begränsas (Meinzen-Dick, von Braun 2009:1).

Mot bakgrund till detta anser jag att det är av intresse att undersöka landförvärv i utvecklingsländer närmare. Företeelsen är nu högaktuell då landförvärv är en polariserad fråga som väckt liv i den globala debatten. Genom att belysa företeelsen med fokus utifrån tre teorier: neoliberalism, neorealism och neomarxism, ämnar jag göra en beskrivande idéanalys. Syftet är att blottlägga vilka idéer som förfäktas i dagens debatt angående landförvärv och dess effekter. Jag ämnar följaktligen redogöra för de dominerade positionerna i frågan.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med min studie är att belysa den nya trenden av landförvärv i utvecklingsländer och idéerna kring företeelsen och dess effekter. I dagsläget finns det knapp forskning över området vilket gör företeelsen aktuell att synliggöra. Det är utifrån mitt teoretiska ramverk som jag vill se om studien kan ge en nyanserad bild om hur verkligheten ser ut idag och med det ge bidrag till den otillräckliga forskningen. Min ambition är att studien ska kunna användas i framtida forskning över området. Min frågeställning blir följande:

- Vilka idéer kring landförvärv och dess effekter återspeglas i debatten?

1.2 Metod och teori

I min studie har jag valt att använda beskrivande idéanalys. Metoden är fördelaktig då den ger rika och systematiska beskrivningar av olika fenomen (Beckman 2007:48). I min analys har jag valt att utgå från ett idécentrerat perspektiv på grundval av att det är idéerna kring landförvärv jag är intresserad av och vill kasta ljus på. Mitt syfte är inte att genomföra en giltighetsprövning (se Beckman 2007:55ff) utan att blottlägga vad som faktiskt sägs och vad som är frekvent återkommande och se hur idéerna skiljer sig åt. Vidare har jag valt att utforma tre idealtyper utifrån neoliberalism, neorealism och neomarxism (Beckman 2007:17). Teorierna har skilda infallsvinklar i debatten angående landförvärv, vilket i sin tur underlättar själva analysen (Esaiasson et al. 2009:160). Valet av dessa tre teorier grundar sig i att jag anser de kan ge en nyanserad bild av sakfrågan jag vill belysa. Landförvärv lider av bristfällig forskning vilket gör min studie relevant samt kan komma att bidra till fortsatt forskning över området.

Teorierna utgör tre olika angreppssätt till problemet vilket är av vikt då jag vill gestalta en så nyanserad bild som möjligt. En neoliberalistisk position belyser värdena: *utveckling* och *ömsesidig vinning* (Shaikh 2005:41f). Inom den neomarxistiska idétraditionen framhålls *kapitalismens expansion* som orsaken till underutvecklingen i världen (Hobden, Jones 2008:147). Vidare befäster de antagandet att utvecklingsländer *exploateras* i och med att det råder en *ojämn relation* på grund av *monopolet* som är en konsekvens av *kapitalismen* (Amin 2004:31f, 29). Neorealismen som är den tredje positionen i debatten betonar *säkerhet* och *överlevnad* för stater, där de i första hand agerar av egenintresse för att *vinstmaximera* och *riskminimera* (Brooks 1997:460, 446).

1.3 Avgränsningar

Landförvärv i utvecklingsländer kan analyseras utifrån olika infallsvinklar, där flertal teorier kan sättas i perspektiv till företeelsen. Jag har valt att utgå från neoliberalism, neorealism och neomarxism. Beslutet grundas i förställningen av att de olika teoriskolorna kan bringa en nyanserad bild av verkligheten och landförvärv. Jag besitter medvetenhet att fler teorier skulle kunna ligga till grund för analysen, men med hänsyn till att analysen ska vara hanterbar innanför tidsramarna för uppsatsen har jag valt att använda mig av enbart tre. Vidare är det av stort intresse att belysa landförvärv utifrån olika teoriskolor då det är en polariserad fråga i dagens debatt. Genom att belysa landförvärv utifrån tre perspektiv utformas en komplett och genomgripande bild kring ämnet. Studien blir således inte en fråga om fall utan hela företeelsen som sådan jag vill analysera.

1.4 Material och källkritik

Mitt empiriska material består av rapporter och artiklar från världsledande institutioner, organisationer, tankesmedjor samt tidningsartiklar som är verksamma på området. Materialet kommer bestå av primärmaterial och valet av material motiveras av att det är de som uppmärksammat företeelsen och fört diskussionen de senaste två åren. Medierapporter kan variera i kvalitet och reliabilitet men då det är idéerna jag är intresserad av att blottlägga kan problematiken kringgås (Esaiasson et al. 2009:70f). Ämnet är nästintill vetenskapligt orört och därmed är omfånget av material begränsat. Målet är att finna material där idéer angående landförvärv och dess effekter tydliggörs. Jag kommer följaktligen försöka att utgå ifrån så mycket material som möjligt (se Esaiasson et al. 2009:18f) som finns på området för att skapa en så mångskiftande bild som möjligt av landförvärv.

Världsbanken, International Monetary Fund (IMF), Food and Agriculture Organization (FAO) och World Trade Organization (WTO) är institutioner som är verksamma i sakfrågan och kommer ligga till grund för en del av det empiriska materialet. Vidare finns det fler fristående organisationer och tankesmedjor verksamma på området såsom GRAIN, International Fund for Agricultural Development (IFAD) och The International Institute for Environment and Development (IIED) samt The Oakland Institute, där material kommer hämtas från.

En viss problematik kan uppstå med materialet, att en och samma artikel eller rapport skildrar olika positioner och idéer angående landförvärv. Jag anser dock det är av värde att använda dem i analysen för att bringa förståelse om att företeelsen är relativt ny och att det i dagsläget görs mycket spekulationer angående sakfrågan och dess konsekvenser.

Vid utarbetning av idéanalysen och idealtyperna använder jag mig av fyra böcker. *Textens mening och makt* skriven av Bergström och Boréus, samt *Metodpraktikan* skriven av Esaiasson m.fl., är två böcker som är framstående inom frågor kring statsvetenskaplig metodologi. *Grundbok i idéanalys* av Ludvig Beckman, samt *Platon & smitaren* skriven av Gunnar Eriksson, är två böcker som ger en tydlig översikt om hur man behandlar den idéanalytiska metoden.

1.5 Begrepp och definitioner

Min uppsats innefattar begrepp som är essentiella att förtydliga för att förenkla och konkretisera vidare läsning. Min studie kommer behandla begrepp som kan verka oklara och ibland saknar explicita definitioner och kräver därmed en precisering. De begrepp jag har valt att förtydliga är *landförvärv och utvecklingsländer*.

- *Landförvärv*: I min studie har jag valt att utgå från en relativt bred definition av landförvärv då företeelsen innefattar ett flertal olika aktörer. Landförvärv definieras följande som när ett land, företag eller privata investerare köper alternativt hyr land i utvecklingsländer. Valet av begrepp följer kriteriet att neutralisera min position som forskare. Då det är idéer kring företeelsen och dess effekter jag vill undersöka ska utgångspunkten för studien inta en så neutral position som möjligt. Jag kommer följaktligen att använda mig av termen systematisk genom hela arbetet.
- *Utvecklingsländer*: Utvecklingsländer är ett begrepp som kan kritiseras på grund av att man skiljer mellan utvecklade och utvecklingsländer. Problematiken kretsar kring antagandet att utvecklingsländer har samma önskan att bli utvecklade och följa den traditionella västerländska modellen angående ekonomisk utveckling (Cammack 2009:308ff). Jag har valt att använda mig av begreppet då jag anser att begreppet på ett enkelt och effektivt sätt ramar in de länder och områden där landförvärv äger rum. Jag har valt att följa FN:s mätinstrument, Human Development Index (HDI) som är en skattning av utvecklingsgrad inom länder. Indexet består av BNP per capita, förväntad livslängd vid födsel samt, läs- och skrivkunnighet hos vuxna och kombinerad bruttointagning för gymnasiet och högre utbildning. Generellt karakteriseras utvecklingsländer av låg anständig levnadsstandard (HDR 2009:208).

1.6 Disposition

Till en början har jag presenterat en inledning till min studie av landförvärv. Vidare redovisar jag studiens syfte och problemformulering vilket jag ämnar besvara under arbetets gång. Därefter redogörs valet av metod, teori, material och källkritik för studien. Detta följs av en redogörelse av studiens avgränsningar och begrepp och definitioner som krävs för en djupare förståelse av det som skall undersökas. Kapitel 2 tar upp drivkrafterna bakom avtalen för att ge läsaren en bättre förståelse till företeelsen. Vidare i kapitel 3 presenteras det teoretiska ramverk som kommer ligga till grund för analysen. I kapitel 4 beskriver jag mina metodologiska tillvägagångssätt, där jag skapar idealtyper samt för en kort diskussion om operationalisering. I kapitel 5 efterföljs min empiriska analys där jag applicerar idealtyperna på materialet. Avslutningsvis presenteras mina slutsatser i kapitel 6.

2 Drivkrafterna bakom avtalen

Sedan 2008 har trenden av landförvärv i utvecklingsländer ökat avsevärt. I debatten läggs mycket vikt på själva aktionen som sådan men inte på motiven bakom den. Det är essentiellt att uppmärksamma de primära bakomliggande drivkrafterna som föranlett till eskaleringen av avtalen, för att bringa förståelse av fenomenet. Nedan kommer jag presentera två långsiktiga samt en kortsiktig faktor som alla bär drivkraft till att fler avtal tecknas idag.

2.1 Demografiska förändringar

Demografiska förändringar är en av de långsiktiga drivkrafterna bakom avtalen kring landförvärv. I absoluta termer växer världens befolkning snabbare än någonsin. Världens population kom nästan att fördubblas mellan 1970 fram till 1995, då den uppskattades till omkring 5,7 miljarder. Idag finns estimeringar att världens population kommer fortsätta stiga från omkring 6,8 miljarder idag, till 9 miljarder 2050 (Worldbank1:16ff). Den ojämna fördelningen av befolkningsökningen samt de knappa landresurserna vi har att tillhandahålla leder till att allt fler länder efterfrågar mark utomlands, framförallt växande länder som Kina och Indien. Många länder såsom Saudiarabien saknar idag tillgänglighet av odlingsbar mark och bevattningsmöjligheter och efterfrågar mer landavtal utomlands för att möta behoven inom landet och upprätthålla sin befolkning. Problematiken och osäkerheten kring att trygga den växande befolkningen har lett till en ökad efterfrågan av jordbruksmark utanför landets gränser. (Cotula et al. 2009:4f, 55).

2.2 Den globala ekonomin

Den andra primära drivkraften att frambringa i diskussionen angående ökningen av landförvärv är den globala ekonomin som i sammanhanget är den kortsiktiga faktorn. Finanskrisen lamslog större delar av världen 2008 i och med kollapsen av fastighets- och aktiemarknaden. Krisen skapade ett vakuum för investeringar, vilket resulterade i en investeringsmöjlighet att köpa, alternativt hyra mark i utlandet. Investeringarna sker idag på en garanterad marknad, där det finns tillgång till låga priser på både land och arbetskraft, vilket ses som en god affärsmöjlighet. Investeringarna har på så sätt blivit ett sätt att säkra sitt kapital

samt möjligheten till en trygg avkastning i framtiden (Cotula et al. 2009:4f, FoE 2010:14).

Det växande intresset av att investera i jordbruksmark härstammar även ifrån de stigande livsmedelspriserna som ökade dramatiskt mellan 2007 och 2008. Den exceptionella förändringen på ris, vete och majs chockerade antagandet att världen i framtiden skulle fortsätta tillgå livsmedel till låga priser. Genom att investera i jordbruksmark skyddar sig idag länder från framtida prisfluktuationer på råvaruimporten (Cotula et al. 2009:4f).

2.3 Klimatfrågor

Den andra långsiktiga drivkraften bakom avtalen är dagens globala debatt angående klimatförändringar. Idag är miljöhoten kosmopolitiska vilket har bidragit till en växande biobränsleindustri, vilket marknadsförs som en lösning på problemen (GRAIN1 2008:2). Till följd av de stigande oljepriserna 2008 ökade efterfrågan av grön energi, vilket i sin tur lett till en ökad efterfråga på jordbruksmark för odling av biobränslegrödor. Även EU har en beskuren del bakom eskaleringen av avtal, då de satt upp mål att 2010 ska 10 procent av transportbränslet komma från förnyelsebar energi (FoE 2010:12). Kultiveringen av biobränsle har kommit att bli en direkt konkurrent till livsmedelsproduktionen (Cotula et al. 2009:4f).

3 Teoretiskt ramverk

I den här uppsatsen har jag valt att använda mig av neoliberalism, neorealism samt neomarxism, tre teoretiska inriktningar som alla är välkända samt väletablerade. Teorierna kommer ligga till grund för skapandet av idealtyper som behandlas i nästkommande kapitel. Då landförvärv i utvecklingsländer är en polariserad fråga anser jag att de tre infallsvinklarna ger en förklarande och konkurrerande bild av företeelsen. Användningen av tre teorier möjliggör en nyanserad bild över landförvärv och vilka effekter företeelsen medför. För att bringa klarhet i vad teorierna traditionellt karakteriseras av har jag valt att inleda varje delkapitel med en kort introduktion av de klassiska teorierna.

3.1 Realism

En av upphovsmännen till realismen är 1600-tals filosofen, Thomas Hobbes. Hobbes menade att människan lever i ständig skräck för varandra och det enda sättet att ta sig förbi detta stadium var uppbyggandet av stater för att på så sätt förebygga säkerhetsproblemet. Genom att människan gav bort delar av sin frihet till staten kunde säkerhet garanteras. Men upprätthållandet av stater har i sin tur lett till att anarki, ett internationellt säkerhetsproblem har uppstått där världen karakteriseras av frånvaron av en central auktoritet (Hall 2009:36f, Dunne, Schmidh 2008:93).

Hans J. Morgenthau som är en erkänd realist har hämtat säkerhetsproblemet från Hobbes som i sin tur leder honom till ett övergripande intresse av makt inom internationell politik. (Hall 2009:37). Medan Hobbes söker en logisk förklaring för staters framträdande, söker Morgenthau förklaringar till deras beteenden internationellt. Enligt Morgenthau är det primära målet för ledare för stater att garantera säkerhet och överlevnad. Ju mer makt en stat har i det anarkiska systemet desto större chans har staten att överleva (Dunne, Schmidh 2008:93). Vidare innebär det att makt och säkerhet står över moraliska principer för staterna (Hall 2009:38).

3.1.1 Neorealism

Den första utgångspunkten för min analys ämnar jag basera på den variant av realism som har kommit att kallas neorealism. Neorealismen refereras ideligen till Kenneth Waltz arbete över internationell politik. Waltz teori härstammar från Hans J. Morgenthau tidigare arbete men bryter från den klassiska synen om

människans natur och motiv. Han belyser istället vikten av internationella strukturer. Strukturer enligt Waltz, definieras som principen av anarki och relationer mellan stater (Waltz 2008:74). Vidare menar Waltz att stater, vilka är de centrala aktörerna, är egoistiska och bedriver egenintressen och målsättningar för självhjälp. Den internationella politiken är konkurrenskraftig, där neorealister betonar vikten av materiella faktorer istället för icke materiella såsom idéer och institutioner. Det är systemet av konkurrens som driver stater till att värdesätta självhjälp framför samarbete (Brooks 1997:446).

En andra distinktion mellan traditionell realism och neorealism är deras syn på makt. Till skillnad från realismen ser neorealister såsom Waltz makt som en förenad förmåga av staterna. Enligt Waltz är det genom makt stater skiljer sig i det internationella systemet och inte genom deras funktion. Vidare är det makten som genererar staters position i världssystemet och formar deras beteende (Lamy 2008:128). Men staters makt i denna mening är inte det essentiella för neorealister utan säkerhet är den centrala utgångspunkten (Brooks 1997:460).

En tredje distinktion mellan klassisk realism och neorealism är deras syn på hur stater reagerar till det anarkiska tillståndet. För klassiska realister är anarki tillståndet av systemet medan neorealister anser att anarki definierar systemet. Anarkin medför att staters överlevnad inte är självklar så de känner behov att skydda deras nationella intressen. Vidare väljer stater utifrån deras storlek och resurser olika strategier som att uppnå säkerhet. Stater är rationella aktörer som väljer strategier som maximerar nyttan och minimerar förluster (Lamy 2008:129). Ur denna synvinkel är stater autonoma konstruktioner som utvecklar sina egna strategier, väljer en egen linje att följa samt fattar sina egna beslut. Stater innehar på så vis suveränitet, där de agerar självständigt i förhållande till andra stater (Stein 1993:30).

3.2 Liberalism

Den klassiska liberalismen lägger betoning på den enskilda människans frihet, där teorin bygger på att det finns universella värden som måste respekteras. Filosofer såsom Immanuel Kant, John Locke och John Stuart Mill förknippas med idétraditionen. Gemensamt delar de uppfattningen att genom införandet av institutioner, marknadsekonomi och demokrati kan vi värna detta tillstånd. (Ericson 2009:52f). Liberala värden och institutioner är idag implementerade i Europa och Nordamerika men saknar global legitimitet (Dunne 2008:110). Vidare inkorporeras interdependens med liberalism. Förespråkare av liberalismen menar att på grund av kapitalismens expansion är stater och individer ömsesidigt beroende av varandra för sin överlevnad, utveckling och välbefinnande (Ericsson 2009:58, Dunne 2008:115).

3.2.1 Neoliberalism

Neoliberalism är en ekonomisk och politisk åskådning som har kommit att dominera den moderna globaliseringen. För de flesta neoliberalister ses globalisering som ett naturligt resultat av en ohämmad kapitalistisk marknad. Dess praktik rättfärdigas av teoretiska yrkande som är standardiserade inom ekonomisk teori (Shaikh 2005:41, Colás 2005:73)

I enlighet med neorealismen hävdar neoliberalismen att stater är de primära aktörerna men dock inte de enda. Även i likhet med neorealister anser neoliberalister att det internationella systemet är anarkiskt men att interdependens och globalisering överbygger dessa interaktioner. Samarbete är relativt lätt att uppnå så länge som aktörerna har ömsesidiga intressen. Det är genom dessa samarbeten aktörer söker att maximera deras absoluta vinst (Lamy 2008:133ff).

I industrialiserade länder har den ekonomiska diskussionen dominerats med associationen av den amerikanska modellen. Den ekonomiska policyn även kallat ”Washington Consensus” hänvisar till privatisering, frihandel, exportbaserad tillväxt samt rörlighet av det finansiella kapitalet (Palley 2005:25).

Anhängare till neoliberalismen för argument att globalisering av marknaden är det bästa sättet att utvidga fördelar för hela världen, där ömsesidig vinning råder. Vidare menar neoliberalister att anledningen till att världen lider av fattigdom, arbetslöshet och ekonomiska kriser är på grund av att restriktioner råder på marknaden. Konkurrenskraftig frihandel skulle enligt neoliberalister generera förmåner till alla aktörer. Med hjälp av internationella institutioner kan konkurrens spridas över hela världen. Privilegiet av avlägsnandet av handelshinder, handelsfrihet och marknadskrafter är centralt. Därför menar neoliberalister att det är essentiellt att eliminera alla restriktioner på marknader speciellt i utvecklingsvärlden, samt skapa fri rörlighet av land, arbetskraft och kapital internationellt som nationellt (Shaikh 2005:41f).

3.3 Marxism

Den klassiska marxismen utformades av Karl Marx och Friedrich Engels (Wright 2005:4). I deras litterära verk, *Det kommunistiska partiets manifest*, som utkom 1848 argumenterar de att politik såväl som nationellt som internationellt handlar om klasskamp som samhällena genom historien hittills har utkämpat. Den huvudsakliga konflikten i det kapitalistiska samhället utgörs mellan arbetarklassen och borgarklassen. Men den viktigaste kampen var enligt Marx och Engels kampen mot statsmakten, då statsmakten var en apparat som borgarklassen byggt upp för att säkerhetsställa sin position gentemot andra i samhället (Bjereld 2009:69f, 74).

Den klassiska marxismen går ofta under beteckningen historisk materialism, som presenterar idén om att ekonomisk utveckling är drivkraften bakom historien (Wright 2005:4). Marx gör en distinktion mellan *produktionskrafterna* och *produktionsförhållanden* som tillsammans utgör den *ekonomiska basen* i

samhället (Hobden, Jones 2008:146). Det är i spänningen mellan produktionskrafternas utveckling och de gällande produktionsförhållandena som klasskampen tar sig i uttryck. Borgarklassen som gynns av tidigare produktionsförhållande kämpar för att bevara dem samtidigt som arbetarklassen i sin tur kämpar för att implementera nya (Bjerled 2009:71). Den ekonomiska basen utgör en katalysator för samhället generellt. Marx menar att förändringar i den ekonomiska basen i sin tur leder till förändringar i den juridiska, politiska och kulturella sfären, som han definierar som samhällets *överbyggnad* (Hobden, Jones 2008:146).

3.3.1 Neomarxism

Den tredje och sista utgångspunkten för vidare analys baseras på neomarxismen. En delad och central position för neomarxister är vikten av att studera interaktionen av komplexa klassgrupperingar för att förstå hur kapitalismen fungerar i den globala periferin och hur sociala förändringar kan uppnås (Glassman 2006:612).

På 1970-talet uppkom världssystemsteorin, utvecklad av Latinamerikas beroendeskola och med ursprung från Lenins syn på världen. Som många förgreningar inom marxismen lägger världssystemsteorin stor vikt på kapitalismens roll i underutvecklingen i tredje världen. Världssystemsteoretiker argumenterar att det är med hjälp av kapitalismens expansion man kan förklara världssystemets komplexitet och struktur (Hobden, Jones 2008:147).

Världssystemsteoretiker hävdar att världen har utvecklats och är nu uppdelad i centrum och periferi. Centrum är de kapitalstarka staterna, stora industrier samt företagen som är beroende av de billiga råvarorna från periferin, samtidigt som periferin består av de underutvecklade länderna som är beroende av kapital och know-how. Världssystemsteoretiker menar att den ekonomiska uppdelningen och kapitalismens framfart medför att centrum kan fortsätta exploatera den redan fattiga periferin utan fysiskt våld då råder större konkurrens och staterna är svagare i periferin (Hobden, Jones 2008: 147ff).

I Lenins tidiga verk argumenterar han för att kapitalismen har kommit in i ett nytt stadium, monopolkapitalism. I monopolkapitalismen har dominanta centrumländer exploaterat den mindre utvecklade periferin på dess tillgångar (Hobden, Jones 2008:147). Samir Amin, en anhängare till världssystemsteorin utvecklar teorin angående kapitalismens expansion i sin bok *Det liberala viruset* och drar det till sin spets. Han menar att oavsett om periferin till viss del är utvecklad kommer de alltid vara underordnade monopolet i centrum. Vidare menar Amin att kapitalismens expansion har en polariserad verkan, att klyftan mellan centrum och periferin växer kontinuerligt (2004:31f, 39). Centrum kommer erhålla positiva effekter av kapitalismens utveckling i den globala ekonomin medan periferin följaktligen erhåller negativa effekter (Glassman 2006:613).

4 Metod

I min studie av landförvärv i utvecklingsländer har jag valt att använda mig av beskrivande idéanalys för att besvara min problemformulering. Då jag är intresserad av att studera idéer kring landförvärv och dess konsekvenser, anser jag metoden vara mest lämplig för min studie. Vidare har jag valt att använda mig av idealtyper som utgör min analysapparat för att utkristallisera centrala ståndpunkter från samtliga teorier. Metoden kommer ligga som grund för min empiriska analys av mitt material. I följande kapitel kommer jag först presentera idéanalys som metod, därefter mina idealtyper för att slutligen föra en kort diskussion kring operationaliseringen.

4.1 Idéanalys

Budskap formar hur vi människor uppfattar världen och hur vi sedan kommer till att gestalta den. Det är därmed angeläget att studera och kritiskt granska politiska budskap som framförs (Beckman 2007:9). Vikten av idéanalys som metod belyses genom följande citat:

Det är en avgörande skillnad mellan att framföra politiska budskap och att granska dem, mellan att argumentera för en politisk ideologi och att studera ideologiernas argumentation. Det finns alltså goda skäl att uppmärksamma innebörden av idéanalys som en metod varmed politiska texter och uttalanden kan studeras på ett mer systematiskt sätt.

(Beckman 2007:9)

För att besvara min frågeställning har jag valt att använda mig av beskrivande idéanalys. Analysmetoden bidrar med hjälp att angripa en text och systematiskt tolka det som inte omedelbart och konkret kan uppfattas av läsaren (Beckman 2007:49). Det kan råda missuppfattningar om att beskrivande idéanalys inte har ett värde inom vetenskapen. Kritiken skulle vara befogad om metoden enbart hade ett beskrivande och redogörande ändamål. Men en forskare måste tolka materialet och blottlägga det som inte sägs för att sedan producera slutsatser (se Beckman 2007:49) vilket pekar på en vetenskaplig ambition inom analysformen.

Min studie utformas enligt idécentrerad karaktär, där jag låter idéerna och argumenten stå i centrum i utbyte mot aktörerna. Valet av framställning är att jag vill utskilja väsentliga argument inom debatten angående landförvärv och påvisa de idéer som är typiska och mest tongivande. Även mitt val av frågeställning och

material medför att en idécentrerad analys är fördelaktig för min studie (Beckman 2007:17f).

Inom idéanalys kan en analysapparat konstrueras antingen som dimensioner eller idealtyper. Till skillnad från dimensioner, där avsikten är att urskilja vissa delar av en ideologi, är idealtyper ett sätt att binda samman dess olika delar till en mer central ståndpunkt (Beckman 2007:28). Tanken med idealtyper är dock inte att utmejsla goda beskrivningar av de budskap som undersöks, utan tydliggöra de skillnader som man som forskare finner väsentliga (Beckman 2007:28f).

Jag har valt att arbeta utifrån tre oförenliga idealtyper. Fördelen är att det underlättar sortering av materialet och hjälper mig finna de skillnader jag anser vara av värde (Esaiasson et al. 2009:160). Ett förtydligande ska göras att min ambition här inte är att urskilja vad som är rätt eller fel.

När man arbetar med idealtyper preciseras en typologi som markerar det essentiella kring respektive ideologi, vilket är av vikt i min studie (Bergström, Boréus 2005:159). Markören representerar inte någon form av medelvärde, utan idealtypen ger en bild av det man ämnar undersöka samtidigt som den bildar en extrembild utan att spegla verkligheten (Eriksson 1989:186). Problematiken här är att veta hur nära eller långt bort från extrembilderna man ska placera in de idéer som undersöks (Beckman 2007:28f).

En nackdel vid arbete med idealtyper är att de kan utformas så att de blir breda och vaga. Följden skulle bli att man enbart gjorde en grovsortering av diverse kategorier av materialet. För att intersubjektiviteten inte ska bli bristfällig måste idealtyperna vara rimligt konstruerade och ett förtydligande måste finnas att de har blivit konstruerade på förhand och inte under arbetets gång. Vidare ska man inte låta idealtyperna styra texten utan textens ska tala för sig själv. Vid användning av idéanalys som metod diskuteras även om hur pass neutral och objektiv en analys kan vara som bygger på språkliga tolkningar. Jag har valt att direktitera vid mina tolkningar vilket i sin tur ger min analys transparens och ett förfarande att kringgå kritiken (Bergström, Boréus 2005:37, 171ff).

4.2 Idealtyper

I detta avsnitt kommer jag redovisa min analysapparat som kommer ligga till grund för min empiriska analys. Idealtyperna utformas i enlighet med de tre teorierna som bearbetas i kapitel 3.

- *Den neorealistiska idealtypen*

Inom neorealismen är det staters egen överlevnad i det anarkiska systemet som står i fokus. Stater fattar egna beslut och utvecklar egna strategier för överlevnad. Säkerhet är en central utgångspunkt och det är utifrån brist på resurser stater väljer att agera för deras egen säkerhet. Inom neorealismen framhävs det att stater är rationella aktörer som väljer strategier som maximerar nyttan och minimerar förluster.

Nyckelord: säkerhet, överlevnad, anarki, vinstmaximering, riskminimering

- *Den neoliberalistiska idealtypen*

Den neoliberal idealtypen menar att stater borde öppna upp sina gränser för externa aktörer, utländska investeringar samt fri rörlighet i form av kapital, arbetskraft och land. Neoliberalismen betonar att social och ekonomisk utveckling på så vis gynnas och bör ske utan statligt ingripande. Vidare menar neoliberalismen att om frihandel får råda kommer alla att vinna på det.

Nyckelord: frihandel, utländska investeringar, ömsesidig vinning, utveckling

- *Den neomarxistiska idealtypen*

Den neomarxistiska idealtypen menar att utvecklingsländer alltid kommer vara underordnade kapitalstarka stater och företag, det vill säga, monopolet. Vidare menar neomarxister att kapitalstarka länder och företag och utvecklingsländer är beroende av varandras resurser, men kapitalismens expansion har resulterat i att kapitalstarka länder och företag exploaterar utvecklingsländer, då det råder en asymmetrisk relation mellan dem.

Nyckelord: kapitalism, exploatering, ojämn relation, monopol, beroende

4.3 Operationalisering

En god operationalisering är vital för en studie då det, beroende på hur vi väljer att operationalisera har stor betydelse för vilka resultat vi kommer nå fram till samt säkerheten kring dem. Det är genom indikering och precisering av våra teoretiska definitioner som de görs mätbara för studien (Esaiasson et al. 2009:59).

Det första steget i min studie var att ge idealtyperna teoretiska definitioner i enlighet med det som presenterats i kapitel 3. Validitetskravet kan vara ytterst komplicerat, det vill säga, att operationaliseringen verkligen lyfter fram det teorin avser att undersöka (Bergström, Boréus 2005:35). Användandet av idéanalys lämpar sig bra för att kringgå problemet då den är utformad att jämföra olika idéalternativ.

Jag är medveten om att det finns snävare definitioner att tillgå och att mitt val och användning kan bli föremål för en viss kritik. Då min ambition är att rama in fenomenet utifrån tre perspektiv var det av vikt att utvidga dem för att ge plats åt det jag anser vara essentiellt från varje teoriskola för att kunna rama in företeelsen i materialet.

Det andra steget innefattar operationaliserbarheten av idealtyperna och mina teoretiska definitioner. Idealtyperna måste innefatta element som är applicerbara

på verkligheten (Esaiasson et al. 2009:162). Mina idealtyper är förankrade med ett flertal nyckelbegrepp som kort beskriver och presenterar dem. Nyckelbegreppen kommer följaktligen appliceras på det empiriska materialet och kommer fungera som en sorts rättssnöre för systematisk stringens, något som behandlas i kapitlet som följer.

5 Analys av landförvärv

I följande kapitel kommer min empiriska analys redovisas, vilket bygger på de tidigare redovisade kapitlen. Jag kommer applicera mina idealtyper på materialet, vilket kommer utgöra själva analysen. Jag vill förtydliga att min avsikt är att blottlägga de idéer av verkligheten som förfäktas kring landförvärv. För att analysen ska bli överskådlig är kapitlet indelat i fyra avsnitt. I de första tre avsnitten behandlas idéredovisningen utifrån de tre idealtyperna separat från varandra. Det fjärde avsnittet följs av en diskussion där jag jämför de skilda åskådningarna.

5.1 Neorealistisk ståndpunkt och verklighetsbild

I texterna framgår det i enlighet med den neorealistiska idealtypen att landförvärv sett utifrån värdlandet perspektiv, inte alltid önskvärt och borde förhindras då det inskränker på landets *säkerhet*. Texterna beskriver sällan *säkerhet* utifrån den klassiska bemärkelsen utan hänvisar till det något mer konkreta: *livsmedelssäkerhet* (Vermeulen, Cotula 2009)

Det krävs att göra ett förtydligande när man arbetar med den neorealistiska idealtypen. Analysen kan separeras på grundval av att idealtypen går att applicera dels på de externa aktörerna och dels på värdländerna. Man bör således skilja dem åt då analysen förankrar skilda idéer kring företeelsen beroende på vilken infallsvinkel man väljer att arbeta utefter. Mitt primära fokus kommer följaktligen ligga på att utifrån den neorealistiska idealtypen blottlägga idéerna kring diskussionen angående värdlandet och problematiken där. Men jag har även valt att utifrån den neorealistiska idealtypen väva in och blottlägga idéerna kring de externa aktörerna för att ge analysen mer spännvidd. Analysen kommer anta en tydlig precision för att klargöra distinktionen mellan de olika infallsvinklarna.

I kapitel 2 fördes en kort diskussion kring de externa aktörernas val att landförvärva, det vill säga, dilemma att trygga livsmedelsproduktionen som är en av drivkrafterna bakom avtalen. Med hjälp av idealtypen kan aktionen sättas i vidare kontext, då det finns en mängd mekanismer bakom den (Hallam 2009:31). Detta resonemang återfinns i följande citat:

A number of factors (...) have led to many nations particularly in the Middle East and Asia, to reexamine domestic food security policies. Many governments are looking to stabilize supplies by acquiring foreign lands (...).

(Shepard, Anuradha 2009:2)

Säkerhet är en central del inom den neorealistiska idealtypen och framhålls tydligt och kontinuerligt genom texterna. I relation till landförvärv blir problematiken kring *säkerhet* en fråga om *livsmedelssäkerhet* (Meinzen-Dick, von Braun 2009). Problematiken som är mest tongivande för den neorealistiska idealtypen bygger på att externa aktörer som idag domineras av stater börjar köpa alternativt hyra mark i världsländer. Konsekvenserna som följer är att världsländerna exporterar sina grödor samtidigt som befolkningen svälter vilket underminerar landets *säkerhet* i form av *livsmedelssäkerhet*. Texterna genomsyras av idéer kring hur *livsmedelssäkerheten* undermineras på grund av landförvärven och hur viktigt det är för lokalbefolkningen att ha kontroll över sin mark för sin egen *säkerhet* (Vermeulen, Cotula 2009).

The task of achieving *food security* [min kursivering] and the implementation of land reform policies in developing countries are inextricably linked (...) secure and equitable access to and control over land allows these farmers to produce food which is vital for their own *food security* [min kursivering] (...)

(Shepard, Anuradha 2009:14)

Det finns inga tvivel om att *livsmedelssäkerhet* föreblir ett trängande problem världen över om trenden av landförvärv fortgår. Men i debatten över *livsmedelssäkerhet*, ter sig lösningen exkludera de mest utsatta som återfinns i utvecklingsländerna (Shepard, Anuradha 2009:18). Den omedelbara och kritiska uppgiften om att öka *livsmedelssäkerhet* inom den accelererande trenden av landförvärv blir bortglömd. Det finns en bristande logik i att underminera sitt lands *säkerhet* då det redan lider brist på drägligt uppehälle. I utvecklingsländer finner man idag ett stort antal människor som lever med osäkerhet kring livsmedel vilket höjer frågan angående avtalen, speciellt för sådana länder som erhåller livsmedelsbistånd från World Food Program (WFP) (Spielloch, Murphy 2009:48). Problematiken framhävs i följande citat:

It is the height of stupidity for our country to bargain our lands for the sake of other nation's *food security* [min kursivering], while being dependent on importation for our own *food security* [min kursivering] needs.

(Shepard, Anuradha 2009:15)

Det förs spekulationer om att det finns möjligheter att världsländer kommer göra undantag för nationell säkerhet om en livsmedelskris bryter ut, till exempel, åsidosätta förbud på exportbegränsningar inom denna sektor, men idag har inget sådant testats (Smaller, Mann 2009:12).

Ett begrepp inom den neorealistiska idealtypen som är nära kopplat med *säkerhet* är nyckelordet *överlevnad*. I teorin väljer stater strategier för att garantera sin egen *överlevnad* i världssystemet, men landförvärv har påverkat ostabila stater att se bortom detta. Dilemmat kan kopplas till diskussionen ovan angående

osäkerheten och livsmedelsbistånd. Citatet nedan ger en tydlig illustration av problematiken:

Imagine, empty trucks being driven into, say, Ethiopia, at the time of food shortages caused by war or drought, and being driven out again full of grain to feed people overseas.

(Spieldoch, Murphy 2009:48)

Det neorealistiska nyckelordet *överlevnad* får inte stöd i texterna, sett utifrån värdlandets perspektiv, då värdländerna spelar en nyckelroll i allokering av avtalen. Det vill säga utvecklingsländerna väljer att sälja alternativt hyra ut sin mark istället för att se till sitt eget lands *överlevnad*. (Human Rights Advocates 2010:2)

(...) land leases (...) host governments tend to play a key role in allocating them.

(Cotula et al. 2009:6)

När det kommer till problematiken med landförvärv tolkar man *överlevnad* i första anblick i rent fysiska termer. Men man kan vända på begrepps innehållet och gestalta *överlevnad* i mer ekonomiska termer. Landförvärv sker ofta i utvecklingsländer som är i stort behov av kapital. Stater väljer att låta utländska aktörer investera i landet för att på så sätt generera ekonomisk avkastning som kan gynna andra sektorer vilket kan ses som en långsiktig strategi för *överlevnad*.

Man kan här vända på infallsvinkeln och se till de externa aktörerna. Då passar den neorealistiska idealtypen och nyckelordet *överlevnad* i fysiska termer väl in. Att trygga livsmedelsförsörjningen i landet och medföra *överlevnad* är den primära drivkraften bakom avtalen (Meinzen-Dick, Markelova 2009:70). Stater sätter sig själv i första rummet och ett tydligt exempel på *överlevnad* är Qatars allokering av avtal i Kenya. Landet har enbart en procent mark som är lämplig för jordbruk och har anskaffat 40 000 hektar¹ i Kenya och sedan ett år tillbaka även anskaffat mark i Vietnam, Kambodja, och Sudan (Shepard, Anuradha 2009:2f).

Den neorealistiska idealtypen tar sig i uttryck genom idén om att värdlandet borde försäkra sig om att de juridiska ramverken är anpassade för *riskminimering* och *vinstmaximering*. Diskussionen gällande värdlandets möjliga utfall är löpande genom texterna där avvägningar mellan risk och vinst görs kontinuerligt (Vermeulen, Cotula 2009). Den neorealistiska idealtypen angående *vinstmaximering* och *riskminimering* synliggörs i följande citat:

---

¹ Hektar är en areaenhet med beteckning *ha*. 1 ha= 10 000 kvadratmeter (100m x 100m). (Nationalencyklopedin1)

The key is not to say "No" to these investments, but rather to make sure that the policy and legislative framework is in place to make sure that government *maximize the benefits* and *minimize the risks* [min kursivering].

(New Agriculturist 2009)

Man skulle kunna koppla länders sätt att väga vinst mot förlust med *överlevnad* i både fysiska och ekonomiska termer. Landet vinner på investeringar i form av kapital men förlorar i form av livsmedel. Det ter sig att dilemmat kring *livsmedelssäkerheten* kan kringgåas genom livsmedelsbistånd.

Av att läsa texterna framgår den neorealistiska idealtypen genom framtoningen av nyckelbegreppet *anarki*. Med *anarki* menas att inga regelverk eller överstatliga institutioner finns som reglerar landförvärv. Starka nationer kan på ett enkelt sätt gå in i ett svagare land och köpa, alternativt hyra mark (GRAIN2 2010:2). Anarki är även starkt förankrat med makt då det handlar om att den starkaste överlever. Det *anarkiska* systemet synliggörs i följande citat:

(...) wild-west scenario where countries and companies are going into countries and getting land next to nothing.

(Farmlandgrab 2010)

En mer dold och mindre omdiskuterad, konsekvens är dilemmat i och med migrationen på grund av landförvärven. Konsekvensen kan förankras med den neorealistiska idealtypen som en annan form av *säkerhet*.

Emigration of local farmers (...) migration flow into cities and increase urban burden or poverty. Immigration of foreign employers (...) highly educated management will be recruited from the investor's countries whereas low-level work will probably be done by local personnel.

(Görge et al. 2009:23)

En effekt av landförvärv är att lokalbefolkningen inte erhåller någon kompensation för förlusten av jordplätten, än mindre erbjuds ett permanent jobb. I somliga fall har det visat sig att de externa aktörerna väljer arbetskraft från hemlandet för att bruka marken istället för att anställa lokalbefolkningen (The Economist 2009). Resultatet kan således bli en våg av urbanisering, ett tryck som landet själv inte klarar av. Ett annat alternativ som finns tillhands är att människor väljer att emigrera. Flödet av människor mellan gränserna skapar ett säkerhetsproblem inom regionen som i sin tur kan skapa politiskt tryck och utlösa regionala konflikter (ICARRD 2006:7).

5.2 Neoliberal ståndpunkt och verklighetsbild

I materialet framgår det i enlighet med den neoliberal idealtypen att landförvärv är bra och att det genererar en långtgående påverkan på *utvecklingen* i världlandet (World Bank 2010:103). Begreppet *utveckling* är en primär del av den neoliberal

idealtypen och framställs tydligt i materialet, det vill säga, att landförvärv kan vara ett medel för att uppnå ekonomisk och social *utveckling* i utvecklingsländer (Shepard, Anuradha 2009:9). Vidare betonas att avtalen har potential att:

(...) transform developing economies by providing jobs both in agriculture and other supporting industries like transportation and warehousing.

(Kovalyova 2009)

Citatet illustrerar idén om att avtalen ger en ökad chans till *utveckling* i fler sektorer än enbart inom jordbruket. Idéerna sammanbinds med en bild av att det kan ske en nedsippringsseffekt i och med att de externa aktörerna kan bidra med input till värdlandet (Meinzen-Dick, von Braun 2009, Cotula et al. 2009:15).

Vid vidare läsning finner man ofta *utländska investeringar* omnämnt, ett nyckelbegrepp som är förankrat med den neoliberala idealtypen. I texterna framgår det att *utländska investeringar* utgör en central resurs för att uppnå *utveckling* i utvecklingsländer (Görge et al. 2009:21). Neoliberalistiska idéer visualiserar bilden av att avsaknaden av investeringar är den fundamentala orsaken till den stagnerande produktionen och de lågproduktiva jordbruken i utvecklingsländer (Hallam 2009:32).

The private sector in developing countries has tended to have little capacity to fund investment. *International investment* [min kursivering] therefore have a potentially important role to play.

(Hallam 2009:32)

I citatet ovan syns den neoliberala idealtypen i form av *utländska investeringar*. Den neoliberala ståndpunkten förtydligas med idén om att investeringar i form av landförvärv i värdlandet kan vara bra om dess syfte är förlikade med behovet av investeringar i utvecklingsländer (FAO 2009). Investeringar i form av landförvärv är enligt den neoliberala idealtypen önskvärda på basis att utvecklingsländers ekonomier har lidit av katastrofala underinvesteringar i decennier (The Economist 2009). Vidare i texterna kan man utläsa idén om att flödet av investeringar och nyttan av dem kan uppnås genom att *frihandel* implementeras, vilket är starkt förknippat med den neoliberala idétraditionen (IMF 2008).

Idéerna kring den storskaliga jordbruksmodellen följer den neoliberala logiken om *frihandel*, privatisering och kommersialisering som i sin tur är guddad av företagsvinst (ICARRD 2006:9). Vidare menas att storskaliga landförvärv kan resultera i att produktiviteten kan öka uppemot fem gånger mer än många småskaliga jordbruk tillsammans åstadkommer och betonas följande:

Using smallholdings agriculture as a development policy is like promising an automobile to everyone in the world, but limiting construction to hand labor.

(Kugelman 2009:7)

I citatet synliggörs den neoliberal idétraditionen angående liberalisering indirekt, i form av en liknelse. Att småskaligt jordbruk inte kan ge tillräcklig avkastning utan att landförvärv och nationell satsning på storskaliga jordbruk skulle generera mer nytta. Men bevisligen ska man vara vaksam över att enbart stödja argumenten kring storskaliga jordbruk, för beroende på vilken gröda man odlar kan olika jordbruksmodeller vara mer fördelaktiga (Cotula et al. 2009:85). Vidare hänvisas det till människors generella okunskap kring de negativa effekterna som återfinns i och med bristen av *utländska investeringar* och storskaliga jordbruk:

The fact is that with higher rates of agricultural labor per hectare of land incur poorer nutrition, lower education levels, and a lack of healthcare.

(Blumenthal 2009:56)

Förankrat med den neoliberal idealtypen och *utländska investeringar* ger texterna uttryck av att värdländerna kan vinna på dem genom produktion av mark som går under beteckningen ”underutnyttjad” och ”overksam” (Görge et al. 2009:22f).

Because the land is presumably ”underutilized,” they claim, access to land for locals will not be jeopardized, and the country will in fact benefit from *FDI* [min kursivering] and the production of what was previously “unproductive” land.

(Shepard, Anuradha 2010:19)

Konceptet av termerna ”overksam” och ”underutnyttjad” används av värdländerna för att rättfärdiga allokering av mark till externa aktörer. Genom att externa aktörer tillåts investera i marken sker en vinstmöjlighet för värdlandet då produktionskapaciteten och avkastningen inte varit fullt utnyttjad (Görge et al. 2009:22).

I Etiopien har den styrande makten bestämt sig för att hyra ut ”overksam” och ”underutnyttjad” mark till externa aktörer. De hävdar att avtalen lockar till sig hundratals miljoner dollar i *utländska investeringar* samtidigt som det genererar tusentals arbetstillfällen. En talesman sade vid ett tillfälle att Etiopien har närmare 187 tunnland, det vill säga, 94 miljoner hektar fertil mark varav enbart 15 procent brukas i dagsläget (Shepard. Anuradha 2010:20).

Debatten angående landförvärv i utvecklingsländer understödjer den neoliberal retoriken kring *ömsesidig vinning*. Här talar man om potentiella möjligheter med landförvärv där de externa aktörernas aktion i värdlandet genererar möjligheter för lokalbefolkningen samtidigt som de vinner på affären (FAO 2009). Man kan se hur idén tar sig i uttryck i följande citat av Kanayo F. Nwanze, ordförande i International Fund for Agricultural Development (IFAD):

I would not call it land-grabbing (...) There is a potential for *win-win situation* [min kursivering] (...) they help increase agricultural production in

developing countries, provides jobs, boost export[s] and bring in new technologies to improve farm efficiency (...)

(Blumenthal 2009:59)

Arrangemangen i form av avtalen kan kombineras på ett förmånligt sätt då de externa investerarna går in med tillgångar som exempelvis kapital, teknologi och en varumarknad, medan värdlandet står för land, arbetskraft och lokal kunskap (Worldbank3 2010:25).

Small farmers and large investors can form *mutually advantageous* [min kursivering] partnerships.

(Worldbank3 2010:25)

Det neoliberala nyckelordet *ömsesidig vinning* används kontinuerligt genom texterna och utgör ofta en utgångspunkt för de neoliberal idéerna. I texterna påvisas värdet vara av stor betydelse och idén framgår, att om avtalen är utförda på rätt sätt kan de medföra vinst för alla parter (Vidal 2010).

5.3 Neomarxistisk ståndpunkt och verklighetsbild

I texterna framgår det i enlighet med den neomarxistiska idétraditionen att landförvärv är något dåligt och bör omedelbart hindras. I vidare kontext menas det att illusionen om att landförvärv skulle bringa något gott med sig är falsk och missledande (GRAIN3 2010).

Företeelsen förankras med den neomarxistiska idealtypen när texterna härleder till tillståndet *kapitalism*. När mark omvärderas till rent ekonomiska termer försämras de utsattas situation ytterligare på grund av den alltmer inhumana *kapitalismen* (Nyéleni 2010). Vidare kritiseras institutioner såsom International Monetary Fund (IMF), World Trade Organization (WTO) och Världsbanken för att de främjar den kapitalistiska vågen. De pekar på en handlingsförlamning när kedjan av jordbruksvaror koncentreras till några få transnationella företag som påverkar utvecklingsländer negativt (ICARRD 2006:7). Den neomarxistiska idealtypen avspeglas i form av en oro av den framskridande *kapitalismen* och framtiden som följs av den, vilket synliggörs i följande citat:

No matter how convincing the claim that the global land grab will bring much-needed agricultural investment to poor countries, evidence shows there is simply no place for the small farmer in the vast majority of these land acquisitions.

(Shepard, Anuradha 2009:13)

Citatet ger en tydlig bild av vad den neomarxistiska idealtypen är kopplad till. Storskaliga jordbruk som är sammankopplade med den globala *kapitalismen* medför att småjordbrukare elimineras för att det inte finns utrymme för båda i den

kapitalistiska världen. I korta termer är vinst och god avkastning det enda som inkluderas i affärskalkylerna.

I citatet ovan benämns landförvärv med termen ”land grab”. Affären mellan värdlandet och den externa aktören benämns ofta med denna term i texterna, att avtalen är en form av ”markroffande”. Termen har kommit att bli den mest använda för att karakterisera den pågående vågen av landförvärv och åsyftar till att ackumulering av jordägande sker genom illegala och/eller genom illegitima medel (Taylor, Bending 2009:4). Begreppet kan kopplas till det neomarxistiska nyckelbegreppet *exploatering*; att det sker ett rent utnyttjande av människors resurser och levebröd. Men man bör uppmärksamma att de flesta landförvärv inte sker genom kränkning av policys och lagar utan de flesta landförvärven sker inom lagliga termer (Shepard, Anuradha 2010:19). Landförvärv och dess avtal är ett komplext paket och användandet av termen ”land grabbing” betonar enbart en del av ekvationen (Cotula et al. 2009:6).

Den neomarxistiska retoriken kring *exploatering* ges även i uttryck i form av att avtalen alstrar både vinnare och förlorare (Shepard, Anuradha 2009:1).

The current economic asymmetry is the result of the myth (...) as the wealth of a small number of privileged individuals has increased, world poverty has increased fivefold.

(Martinez 200)

Den neomarxistiska synen härstammar från idén om att värdlandet *exploateras* på sina resurser, i form av både mark, kapital och arbetstillfällen, till följd av landförvärven. Löftena om arbete, särskilt i de rurala områdena, uppfylls sällan. I de flesta fall krävs lite arbete vid exempelvis odling av biobränslegrödor. Estimeringar har gjorts på området och fastställer att ett permanent jobb krävs per 100 hektar. Studier visar även att där arbetstillfällen skapas är nivåerna på lönerna låga. Summerar man detta visar det på att de som blir anställda inte får det bättre ställt utan i de flesta fall sämre (FoE 2010:21). Den neomarxistiska idén om *exploatering* tar sig i uttryck i följande citat:

Africa’s most precious resources, its biodiversity, land and people are being *exploited* [min kursivering] to export fuel to energy hungry countries – including the EU, US, China, India.

(FoE 2010:24)

En av idéerna kring landförvärv som kan återkopplas till neomarxistiska idealtypen behandlar frågan angående *ojämn relation*. Man beskriver såväl den *ojämna relationen* mellan den externa aktören och värdlandet som relationen mellan den sittande makten i värdlandet och landets befolkning. Den rådande relationen kan skapa ojämna regler som synliggörs nedan:

(...) how unequal power among parties can play out in creating unfair rules.

(Spieldoch, Murphy 2009:44)

Det finns en risk att den styrande makten i världlandet ignorerar de som blir direkt påverkade av avtalen och för deras talan i förhandlingarna (Spielloch, Murphy 2009:44). Ett konkret exempel är när regeringen i Madagaskar började förhandla med det sydkoreanska företaget Daewoo Logistics Corporation om att hyra ut 1,3 miljoner hektar mark för utländsk produktion. Hela händelsen utlöste en inhemsk politisk konflikt som slutligen resulterade i att regeringen störtades. Madagaskars nya president har nu uttalat sig i otaliga intervjuer att landet vare sig är till salu eller uthyrning (Evans-Pritchard 2010).

Det neomarxistiska nyckelordet *ojämn relation* som speglar de två positionerna i avtalen är något som ideligen återkommer i texterna och som synliggörs i följande citat:

Foreign investors are typically large, wealthy transnational firms or rich governments, while host governments are poor (...)

(Kugelman 2009:5)

Jag kan tydligt se hur den neomarxistiska idealtypen kontinuerligt kommer i uttryck i texterna. Det görs ständigt en distinktion mellan de externa aktörerna, vilka är kapitalstarka länder och företag, och världlandet som karakteriseras av att vara ett utvecklingsland. Detta till följd av den *ojämna relation* som de står inför i världssystemet (Taylor, Bending 2009:1).

You can imagine a worst-case scenario where you get some wealthy foreign investors acquiring land in a poor-food-insecure developing country, imposing a model of agricultural production, which is capital intensive (...) these concerns are well-founded.

(New Agriculturist 2009)

Vidare betonas den neomarxistiska idealtypen genom problematiken med att den *ojämna relationen* utsätter de fattigas uppehälle för stor risk (Meinzen-Dick, von Braun 2009:2). Det görs antaganden att det är en farlig koppling mellan ökade investeringar i landförvärv då rika länder tar över mark som tillhör utvecklingsländer och en redan utsatt befolkning (Shepard, Anuradha 2009:1). I realiteten så står de rika länderna inte inför en malthusiansk kris; de står enbart inför ett skifte i termer av ett bytesförhållande mellan stad och landsbygd som har dominerat demografin sedan den industriella revolutionen (Evans- Pritchard 2010).

A whole range of statistics, if sheer observation weren't enough, attest to the growing gap between the rich and the poor, the well-fed and the hungry, that is emerging as a result.

(GRAIN1 2008:10)

Det neomarxistiska nyckelbegreppet *monopol* återfinns sparsamt i texterna men kan överbryggas med den *ojämna relationen* och distinktionen som görs

mellan kapitalstarka länder och företag och utvecklingsländer. Tillväxten i efterfrågan och marknad domineras av privat sektor och Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) länder, vars målinriktning är ofantliga områden av mark i utvecklingsländer (Shepard, Anuradha 2009:4) De kapitalstarka länderna och företagen skapar sig en handlingsfrihet i och med deras starka position i världssystemet som synliggörs i citatet nedan:

(...) agricultural commodity (...) have become increasingly concentrated in the hands of very few transnational corporations, who by virtue of their near *monopoly* [min kursivering] status are increasingly setting costs and prices unfavorable to farmers, putting all, especially the poorest, in an untenable cost price squeeze, thus further encouraging the abandonment of agriculture.
(ICARRD 2006:7)

Den neomarxistiska idealtypen kommer varaktigt i uttryck i texterna i form av att ett *beroende* skildras. *Beroendet* har sitt ursprung i den *ojämna relationen* som den externa aktören och värdlandet står inför. Värdländerna är beroende av kapital och know-how medan externa aktörer är i behov av import av råvaror och i snävare bemärkelse, livsmedel (UN 2010, Vidal 2010). Sett ur ett neomarxistiskt perspektiv är värdländernas *beroende* av investeringar i form av kapital och know-how en konsekvens av den ojämna relationen i världssystemet. De kapitalstarka aktörernas stordriftsfördelar och möjlighet till prissättning tvingar de lokala aktörerna att överge sina jordbruk. Värdlandet blir då beroende av utländska investeringar i jordbrukssektorn. De som trots allt blir sysselsatta inom sektorn hamnar i beroendeställning gentemot den externa aktören (ICARRD 2006:7).

5.4 En jämförande analys

Vad som är utmärkande i debatten angående landförvärv i utvecklingsländer är att den är extremt polariserad. Det som primärt skiljer idétraditionerna åt och framförallt neoliberalismen ifrån de andra två perspektiven är att idéerna är uppbyggda enbart kring möjligheter i och med landförvärven (Worldbank3 2010:103). Till skillnad från neoliberalismen är landförvärv enligt neomarxismen något oönskat och ohållbart i längden. Vidare betonas det att det enbart finns risker med avtalen som bör elimineras genom att förbjuda dem helt och hållet (GRAIN3 2010). Neorealismen får en mittenposition mellan de två skilda åskådningarna på grundval att de väger vinster mot risker, allt för att uppnå en sådan hög vinstmaximering som möjligt (Cotula, Vermeulen 2009).

Utifrån idealtyperna får man olika infallsvinklar till problemet som belyser företeelsen skilt från varandra. Likväl som man finner skilda ställningstaganden till företeelsen sammanstrålar de. Nedan följer en jämförande analys mellan de olika idéerna kring landförvärv och dess konsekvenser. Här har jag valt att

jämföra de mest tongivande och tydligaste idéerna för att konkretisera dess likheter och skillnader.

Genom texterna framställs ofta idén kring att avtalen genererar *ömsesidig vinning* och *utveckling* som är överbryggat med den neoliberala idealtypen. *Ömsesidig vinning* på så vis att de externa aktörerna får tillgång till jordbruksmark för produktion samtidigt som värdlandet förvärvar kapital, uppbyggnad av infrastruktur, och know-how (Görge et al. 2009:21f).

Done the right way, these deals can bring *benefits for all parties* [min kursivering] and be a tool for *development* [min kursivering].

(Vidal 2010)

Medan neoliberalismen yrkar på *ömsesidig vinning* och *utveckling* menar neomarxister att det enbart handlar om *exploatering*, där den ena parten går vinnande ut ur avtalet. *Exploatering* på så vis att den mest fertila jordbruksmarken blir berövad från lokalbefolkningen och där avtal tecknas upp till 99 år (Cotula et al. 2009:8, Human Rights Advocates 2010:2).

(...) land deals are *exploiting* [min kursivering] poor nations.

(Shepard, Anuradha, 2009:1)

Den neomarxistiska idétraditionen finner det svårt att visualisera ett scenario där *ömsesidig vinning* råder, då den styrande makten i värdlandet inte prioriterar inhemska livsmedelstillgångar eller lokal produktion framför utländska investeringar och produktion för export (Shepard, Anuradha 2009:17). Det finns en stor klyfta mellan teori och praktik; mellan idén om att landförvärv alstrar *ömsesidig vinning* och *utveckling* för värdlandet och hur det egentligen påverkar lokalbefolkningen negativt. Sett utifrån neomarxismen är det otvivelaktigt att projekten är stora, riskabla och kontroversiella.

Den neoliberal idealtypen framställs i texterna genom idéerna angående *frihandels* värde för världen och i synnerhet utvecklingsländer. Vidare poängteras att handelsliberalisering genererar stora möjligheter för länder (Hanrahan, Schnepf 2006:3).

Den neomarxistiska idétraditionen blir således en motposition och menar att det inte är en fråga om möjligheter när det kommer till *frihandel* utan att det enbart är *kapitalismens* onda verk (Nyéleni 2010). Vidare menar man att den ekonomiska liberaliseringen av världens livsmedelssystem har föranlett att tidigare exportorienterade utvecklingsländer har kommit att bli nettoimportörer av livsmedel (Human Rights Advocates 2010:11).

I flertalet texter framställs den neoliberal idealtypen genom att belysa att "överksam" och "underutnyttjad" mark är en möjlighet för *utländska investeringar*. *Investeringar* skapar *utveckling* i värdlandet i form av "grön revolution" och bryter på så sätt den onda cykeln av fattigdom i utvecklingsländerna (Görge et al. 2009:22, Worldbank2).

Den neomarxistiska idétraditionen opponerar sig mot antagandet att mark skulle vara "överksam" och "underutnyttjad" och hävdar att jordbrukarna

exploateras på deras resurser i och med aktionen. Vidare kan termen ”overksam” reflektera en bedömning av produktiviteten istället för de som faktiskt brukar marken och den faktiska anledningen bakom att all mark inte utnyttjas. Vad en regering kategoriserar som ”overksam” och ”underutnyttjad” mark kan mycket väl tänkas möta en viktig del av den lokala befolkningens behov (Taylor, Bending 2009:5).

Den neomarxistiska och den neorealista idétraditionen ställer sig relativt lika i frågan angående landförvärv, men där den ena belyser *säkerhet* och den andra *exploateringen* i och med avtalen. Neorealister befäster tron om att *säkerheten*, i form av *livsmedelssäkerheten*, för lokalbefolkningen undermineras i och med avtalen (Vermeulen, Cotula 2009). Osäkerheten kan skapa instabilitet och påverka världsländet vilket tydliggörs i följande citat:

(...) how the outsourcing of food production by capital-rich, food-importing countries will affect the *food security* [min kursivering] of the host countries
(...)

(Taylor, Bending 2009:11)

Samtidigt hänvisar den neomarxistiska idétraditionen till att kapitalstarka länder och företag *exploaterar* utvecklingsländer och lokalbefolkningen till följd av avtalen (FoE 2010:21ff).

(...)- some companies have been demanding large tracts of land in Africa for free and offering peanuts in return.

(Oxfam International 2010)

Exploatering är en aktion som sker omedelbart och det är den kortsiktiga *exploateringen* av resurserna som ligger till grund för att den långsiktiga *säkerheten* undermineras.

Neomarxister förankrar bilden av att *ojämna relationer* råder i världssystemet då utvecklingsländer är underordnade kapitalstarka aktörer (Spielfoch, Murphy 2009:44). Världsländet ställs inför en ogynnsam position vilket synliggörs följande:

(...) cannot effectively negotiate terms favorable to them when dealing with such powerful national and international actors (...)

(Meinzen-Dick, von Braun 2009:2)

Ojämna relationer som enligt den neomarxistiska idealtypen speglar världen kan jämföras med neorealismens idé kring att världssystemet karakteriseras av att vara *anarkiskt*. Att det i världen utspelas en sorts vilda västern scenario i samband med landförvärven som är starkt förankrat med vilken makt staterna ha i det internationella systemet (Farmlandgrab 2010).

6 Slutsats

Min ambition med studien var att analysera vilka idéer som förfäktas angående landförvärv och dess effekter i utvecklingsländer. Utifrån beskrivande idéanalys analyserade jag idéerna kring företeelsen. Med utgångspunkt från neoliberalism, neorealism samt neomarxism har mitt syfte varit att försöka finna de mest tongivande idéerna kring sakfrågan. Vidare valde jag att utforma tre idealtyper utifrån teorierna för att besvara min frågeställning och på så vis urskilja olika idéer. Jag har valt att presentera mina resultat givet mina idealtyper för att till sist föra en slutdiskussion kring framtidens ovisshet.

Den neoliberala idealtypen framträder starkt i texterna. Det framgår genom att de neoliberala nyckelbegreppen *ömsesidig vinning* och *utveckling* kontinuerligt tar sig i uttryck i materialet. Den neoliberala retoriken är djupt rotad kring idén om *ömsesidig vinning* som uppnås genom länders komparativa fördelar. Sett utifrån ett neoliberalistiskt perspektiv kan avtalen generera *utveckling* för värdländerna. Texterna understyrker även vikten av *utländska investeringar* och hur implementering av *frihandel* är en lösning på problematiken kring värdländernas underutveckling.

Den neomarxistiska idealtypen och dess nyckelbegrepp *ojämn relation* samt distinktionen mellan kapitalstarka länder och företag och utvecklingsländer förekommer frekvent genom texterna. Det läggs mycket vikt på att förtydliga att avtalen ofta görs mellan en förmögen, stark aktör, och ett fattigt, ostabilt värdland. Vidare betonas det att det är *kapitalismen* som har föranlett att en *ojämn relation* skapas. Kapitalstarka länder och företag har en *monopolliknande* ställning i världssystemet och kan agera därefter vilket är en förutsättning för landförvärv. Texterna blottlägger även den neomarxistiska idealtypen genom användningen av nyckelbegreppet *exploatering*; att lokalbefolkningen blir utblottade på sina resurser och ägor i och med landförvärven. Något som omnämns mer sparsamt i texterna och som ligger i periferin inom diskussionen utifrån den neomarxistiska idealtypen är nyckelbegreppet *beroende*. Neomarxisterna ser beroendeställningen som ett resultat av den *ojämna relationen* i världssystemet. Värdländernas *beroende* av utländska investeringar i jordbrukssektorn är således inte naturligt utan har uppkommit på basis av *kapitalismen*.

Den neorealistiska idealtypen och dess nyckelbegrepp *säkerhet* och mer konkreta term *livsmedelssäkerhet* dominerar många texter. Diskussionen förs angående säkerhetsdilemmat och huvudsakligen kring konsekvenserna som värdlandet utsätts för. Värdlandet väljer att bortse från sin egen befolknings *överlevnad* samtidigt som *livsmedelssäkerheten* undermineras. *Överlevnad* understryks inte explicit i texterna utifrån värdlandets perspektiv, men snarare utifrån de externa aktörerna. Sparsamt omnämns även världssystemets tillstånd som i enlighet med den neorealistiska idealtypen går under benämningen *anarki*.

Kontentan är dock att världssystemet har orsakat att starka stater har tillgång att utöva sin makt i form av landförvärv då det inte råder några förhinder eller restriktioner. Vidare förs diskussionen angående *vinstmaximering* och *riskminimering* i flertalet texter. Texterna understryker dilemmat som länderna ställs inför när avtalen tecknas då länderna vinner investeringar samtidigt som lokalbefolkningen förlorar sin mark.

I min studie kan jag slutligen konstatera utifrån mina skapta idealtyper att idéerna kring landförvärv är extremt differentierad. Avsikten har inte varit att dra några generella slutsatser men att blottlägga en sådan verklighetsförankrad bild som möjligt i debatten kring landförvärv och dess konsekvenser. Jag anser att studien kan ligga till grund för den forskning som är vital om landförvärv kommer fortsätta i samma takt som den gör idag.

Som studien visar finns det skilda positioner i debatten angående landförvärv, men det råder en stor brist på empiriskt material. De flesta institutioner och internationella organisationer responderar till de kortsiktiga implikationerna av landförvärv, men ser inte till den långsiktiga komplexiteten och osäkerheten. Något som krävs är forskning för att mäta konsekvenserna av landförvärv såväl globalt som lokalt. Men för att mätningar ska kunna ske krävs det att avtalen både besitter transparens och att parterna innehar ansvarsskyldighet. I dagsläget finns det knapp information att tillgå om vilka parter som ingår i avtalen, hur mycket mark som står inför uthyrning alternativt försäljning, eller hur mycket som är privat alternativt offentligt mark. För att landförvärv ska fungera som hållbara och fördelaktiga företeelser krävs att en bättre och tryggare försäkring införs så att de blir mer ekonomiskt, socialt samt ekologiskt bärkraftiga. Istället för att nyttja retoriken kring ömsesidig vinning bör man istället begagna ömsesidig respekt mellan parterna.

7 Referenser

- Amin, Samir, 2004. *Det liberala viruset*. Stockholm: TankeKraft Förlag
- Beckman, Ludvig, 2007. *Grundbok i idéanalys, det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. 2:a. Stockholm: Santérus Förlag
- Bergström, Göran- Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt. Metod bok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2:a. Lund: Studentlitteratur
- Bjereld, Ulf, 2009. "Marxism" i Gustavsson, Jakob- Tallberg, Jonas (red). *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur AB. s. 69- 87.
- Blumenthal, Gary R, 2009. "Investors' Perspective on Farmland" i Kugelman, Michael- Levenstein, Susan L. *Land Grab? The Race for the World's Farmland*. s. 55-68. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/ASIA_090629_Land%20Grab_rpt.pdf. Hämtdatum: [2010-11-10]
- Brooks, Stephen G, 1997. "Duelling Realism". *International Organization*. Vol. 51, No. 3. s. 445-477.
- Cammack, Paul, 2009. "Why are some people better off than others?" i Edkins, Jenny- Zehfuss, Maja, *Global Politics*. New York: Routledge Taylor & Francis Group. s. 294-319.
- Colás, Alejandro, 2005. "Neoliberalism, Globalisation and International Relations" i Saad-Filho, Alfredo- Johnston, Deborah, *Neoliberalism, A Critical Reader*. London: Pluto Press. s. 70-80.
- Cotula, Lorenzo- Vermeulen, Sonja- Leonard, Rebeca- Keeley, James, 2009. *Land grab or development opportunity? Agricultural investment and international land deals in Africa*. [Elektronisk] Tillgängligt: www.ifad.org/pub/land/land_grab.pdf. Hämtdatum: [2010-11-23]
- Dunne, Tim, 2008. "Liberalism" i Baylis, John- Owen, Patricia- Smith, Steve. *The Globalization of world politics*. 4:e. New York: Oxford University Press. s. 108-123.
- Dunne, Tim- Schmidt, Brian C, 2008. "Realism" i Baylis, John- Owen, Patricia- Smith, Steve. *The Globalization of world politics*. 4:e. New York: Oxford University Press. s. 92-106.
- Ericson, Magnus, 2009. "Liberalism" i Gustavsson, Jakob- Tallberg, Jonas (red). *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur AB. s 51-68.
- Eriksson, Gunnar, 1989. *Platon & smitaren. Vägar till idéhistorien*. Stockholm: Atlantis AB.
- Esaiasson, Peter- Gilljam, Mikael- Oscarsson, Henrik- Wängnerud, Lena, 2009. *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3:e. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

- Evans-Pritchard, Ambrose. "The backlash begins against the world landgrab", *The Telegraph*, 2010-09-12.
- FAO, Food and Agriculture Organization, 2009. *From Land Grab to Win-Win*. [Elektroniskt] Tillgängligt: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/011/ak357e/ak357e00.pdf>. Hämtdatum: [2010-11-20]
- Farmlandgrab, 2010. *Slow progress on land grabbing regulation*. Hemsida, [Elektroniskt] Tillgängligt: <http://farmlandgrab.org/17453>. Hämtdatum: [2010-12-15]
- FoE, Friends of the Earth Europe, 2010. *Africa: up for grabs. The scale and impact of land grabbing for agrofuels*. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.foeeurope.org/agrofuels/FoEE_Africa_up_for_grabs_2010.pdf. Hämtdatum: [2010-11-25]
- Glasman, Jim, 2006. "Primitive accumulation, accumulation by dispossession, accumulation by 'extra-economic' means". *Progress in Human Geography*. Vol. 30. No. 5. s. 608-625.
- GRAIN1, 2008. *SEIZED! The 2008 land grab for food and financial security*, [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.grain.org/briefings/?id=212>. Hämtdatum: [2010-10-02]
- GRAIN2, 2010. *World Bank report on land grabbing: beyond the smoke and mirrors*, [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.grain.org/articles_files/atg-27-en.pdf Hämtdatum: [2010-10-02]
- GRAIN3, 2010. *Stop Land Grabbing Now!* [Elektronisk] Tillgängligt: <http://farmlandgrab.org/12200>. Hämtdatum: [2010-11-25]
- Görge, Matthias- Rudloff, Bettina- Simons, Johannes- Üllenberg, Alfons- Våth, Susanne- Wimmer, Lena, 2009. *Foreign Direct Investment (FDI) in Land in developing countries*. [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www2.gtz.de/wbf/4tDx9kw63gma/gtz2010-0060en-foreign-direct-investment-dc.pdf> . Hämtdatum: [2010-11-25]
- Hall, Martin, 2009. "Realism" i Gustavsson, Jakob- Tallberg, Jonas (red). *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur AB. s. 35-50.
- Hallam, David, 2009. "International Investments in Agricultural Production" i Kugelman, Michael- Levenstein, Susan L. *Land Grab? The Race for the World's Farmland*. s. 27-38. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/ASIA_090629_Land%20Grab_rpt.pdf. Hämtdatum: [2010-11-10]
- Hanrahan, Charles E- Schnepf, Randy, 2006. *CSR Report for Congress. WTO Doha Round: The Agricultural Negotiations*. [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rl33144.pdf>. Hämtdatum: [2010-12-15]
- Hobden, Stephen- Jones, Richard Wyn, 2008. "Marxist theories of international relations" i Baylis, John- Owen, Patricia- Smith, Steve. *The Globalization of world politics*. 4:e New York: Oxford University Press. s. 144-159.
- HDR, Human Development Report, 2009. UNDP, Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf. Hämtdatum: [2010-11-30]

- Human Rights Advocates, 2010. *Land Grabbing for Fuel & Food Outsourcing: A Rising Threat to the Right to Food*. [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.humanrightsadvocates.org/wp-content/uploads/2010/05/Right-to-Food.pdf> . Hämtdatum: [2010-10-02]
- ICARRD, International Conference on Agrarian Reform and Rural Development, 2006. "Agrarian Reform in the Context of Food Sovereignty, the Right to Food and Cultural Diversity: "Land, Territory and Dignity"". [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.nyeleni.org/IMG/pdf/landandfoodsov_paper5.pdf. Hämtdatum: [2010-11-11]
- IMF, International Monetary Fund, 2008. Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.imf.org/external/np/exr/cs/news/2008/042908.htm>. Hämtdatum: [2010-11-10]
- Kovalyova, Svetlana, 2009. "UN agencies see "win-win" farmland deals" *Reuters*. [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.reuters.com/article/idUSTRE53I10D20090419>. Hämtdatum: [2010-12-07]
- Kugelman, Michael, 2009. "Introduction and Acknowledgements" i Kugelman, Michael- Levenstein, Susan L. *Land Grab? The Race for the World's Farmland*. s. 1-26. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/ASIA_090629_Land%20Grab_rpt.pdf. Hämtdatum: [2010-11-10]
- Lamy, Steven L, 2008. "Contemporary mainstream approaches: neo-realism and neo-liberalism" i Baylis, John- Owen, Patricia- Smith, Steve. *The Globalization of world politics*. 4:e. New York: Oxford University Press. s. 126-141.
- Martinez, Dennis, 2009. "Land Grab on a Global Scale". *Seattle Post Intelligencer*. Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.seattlepi.com/opinion/357294_ecocultural02.html. Hämtdatum: [2010-12-15]
- Meinzen-Dick, Ruth- Markelova, Helen, 2009. "Necessary Nuance: Toward a Code of Conduct in Foreign Land Deals" i Kugelman, Michael- Levenstein, Susan L. *Land Grab? The Race for the World's Farmland*. s. 69-84. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/ASIA_090629_Land%20Grab_rpt.pdf. Hämtdatum: [2010-11-10]
- Meinzen-Dick, Ruth- von Braun, Joachim, 2009. "*Land Grabbing*" by Foreign Investors in Developing Countries: Risk and Opportunities. [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.ifpri.cgiar.org>. Hämtdatum: [2010-11-25]
- Nationalencyklopedin1, Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.ne.se/lang/hektar>. Hämtdatum: [2010-12-14]
- New Agriculturist, 2009. Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.new-ag.info/pov/views.php?a=783>. Hämtdatum: [2010-11-12]
- Nyeléni, 2010. Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.nyeleni.org/>. Hämtdatum: [2010-11-12]

- Oxfam International, 2010. "Oxfam reaction following outcome of Committee for World Food Security discussion on land grabbing". Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.oxfam.org/en/pressroom/reactions/oxfam-reaction-outcome-committee-world-food-security-land-grabbing>. Hämtdatum: [2010-12-15]
- Palley, Thomas I, 2005. "From Keynesiansim to Neoliberalism: Shifting Paradigms in Economics" i Saad-Filho, Alfredo- Johnston, Deborah, *Neoliberalism, A Critical Reader*. London: Pluto Press. s. 20-29.
- Shaikh, Anwar, 2005. "The Economic Mythology of Neoliberalism" i Saad-Filho, Alfredo- Johnston, Deborah, *Neoliberalism, A Critical Reader*. London: Pluto Press. s. 41-49.
- Stein, Arthur, 1993. "Coordination and Collaboration" i Baldwin, David A (red). *Neorealism and Neoliberalism. A Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press. s. 29-59.
- Shepard, Daniel- Anuradha, Mittal, 2009. *The great land grab, rush for world's farmland threatens food security for the poor*. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.oaklandinstitute.org/pdfs/LandGrab_final_web.pdf. Hämtdatum: [2010-11-25]
- Shepard, Daniel- Anuradha, Mittal, 2010. *(MIS)INVESTMENT IN AGRICULTURE, the role of the international finance corporation in global land grabs*. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.oaklandinstitute.org/pdfs/misinvestment_web.pdf. Hämtdatum: [2010-11-25]
- Smaller, Carin- Mann, Howard, 2009. *A Thirst for Distant Lands: Foreign investment in agricultural land and water*. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.iisd.org/pdf/2009/thirst_for_distant_land.pdf. Hämtdatum: [2010-11-20]
- Spieldoch, Alexandra- Murphy, Sophia, 2009. "Agricultural Land Acquisitions: Implication for Food Security and Poverty Alleviation" i Kugelman, Michael- Levenstein, Susan L. *Land Grab? The Race for the World's Farmland*. s. 39-54. [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/ASIA_090629_Land%20Grab_rpt.pdf. Hämtdatum: [2010-11-10]
- Taylor, Michael- Bending, Tim, 2009. *Increasing commercial pressure on land: Building a coordinated response*. [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.landcoalition.org>. Hämtdatum: [2010-11-21]
- The Economist 2009. "Outsourcing's third way". [Elektronisk] Tillgängligt: <http://www.economist.com/node/13692889>. Hämtdatum: [2010-12-07]
- UN, United Nation, 2010. Hemsida, [Elektronisk] Tillgängligt: http://www.un.org/esa/dsd/resources/res_pdfs/publications/ib/no8.pdf. Hämtdatum: [2010-11-12]
- Vermeulen, Sonja- Cotula, Lorenzo, 2009. 'Land grabs' in Africa: can the deals work for development? [Elektronisk] Tillgängligt: <http://pubs.iied.org/pdfs/17069IIED.pdf>. Hämtdatum: [2010-11-25]
- Vidal, John, "How food and water are driving a 21st-century African land grab". *The Guardian*, 2010-03-07.

- Waltz, Kenneth, 2008. *Realism and International Politics*. New York: Routledge.
- Wright, Erik Olin, 2005. "Foundation of neo-Marxist class analysis" i Wright, Erik Olin, *Approaches to Class Analysis*. New York: Cambridge University Press. s. 4-30.
- Worldbank1. The World Bank. *World Population Growth*. Hemsida, [Elektronisk]
Tillgänglig: http://www.worldbank.org/depweb/beyond/beyondco/beg_03.pdf.
Hämtdatum: [2010-11-23]
- Worldbank2. The World Bank. *A New Deal for Global Food Policy*. Hemsida, [Elektronisk]
Tillgängligt: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:21759273~menuPK:51340323~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:460700.html>.
Hämtdatum: [2010-12-13]
- Worldbank3. The World Bank, 2009. *Rising Global Interest in Farmland. Can It Yield Sustainable and Equitable Benefits?*. Hemsida, [Elektronisk]
Tillgängligt: http://siteresources.worldbank.org/INTARD/Resources/ESW_Sep17_final_final.pdf.
Hämtdatum: [2010-12-16]